Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 3ης Ιουλίου 2025 *

[Κείμενο διορθωμένο με διάταξη της 18ης Σεπτεμβρίου 2025]

«Προδικαστική παραπομπή – Οδηγία 93/13/ΕΟΚ – Καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές – Άρθρο 6, παράγραφος 1, και άρθρο 7, παράγραφος 1 – Εξουσίες και υποχρεώσεις του εθνικού δικαστηρίου – Διαδικασία πτώχευσης φυσικού προσώπου – Έλλειψη εξουσίας του πτωχευτικού δικαστηρίου να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών σύμβασης από την οποία απορρέει απαίτηση περιλαμβανόμενη στον κατάλογο των απαιτήσεων – Έλλειψη εξουσίας του πτωχευτικού δικαστηρίου να διατάξει προσωρινά μέτρα – Αρχή της αποτελεσματικότητας»

Στην υπόθεση C-582/23 [Wiszkier] [i],

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (πρωτοδικείο Łódź, κεντρικός τομέας της πόλης Łódź, Πολωνία) με απόφαση της 2ας Αυγούστου 2023, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 20 Σεπτεμβρίου 2023, στο πλαίσιο της δίκης

[Όπως διορθώθηκε με διάταξη της 18ης Σεπτεμβρίου 2025]

R.S.,

παρισταμένων των:

C. S.A.,

P.C., υπό την ιδιότητα του συνδίκου πτώχευσης των R.S. και M.S.,

M.K., υπό την ιδιότητα του συνδίκου πτώχευσης της C. S.A.,

J.J.,

M.G.,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους I. Jarukaitis, πρόεδρο τμήματος, N. Jääskinen (εισηγητή), A. Arabadjiev, M. Condinanzi και R. Frendo, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πολωνική.

[i] Η ονομασία που έχει δοθεί στην παρούσα υπόθεση είναι πλασματική. Δεν αντιστοιχεί στο πραγματικό όνομα κανενός διαδίκου.

γενικός εισαγγελέας: D. Spielmann

γραμματέας: M. Siekierzyńska, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 14ης Νοεμβρίου 2024,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– ο P.C., υπό την ιδιότητα του συνδίκου πτώχευσης των R.S. και M.S., εκπροσωπούμενος από τον M. Kiejna, radca prawny,

– ο M.K., υπό την ιδιότητα του συνδίκου πτώχευσης της G. S.A., εκπροσωπούμενος από τους P. Cieślak, M. Pyzik-Waląg, J. Szewczak και Ł. Żak, adwokaci, καθώς και τον M. Pugowski, aplikant radcowski,

– η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna, καθώς και από τις M. Kozak, K. Rudzińska και S. Żyrek,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις M. Brauhoff, O. Glinicka, P. Kienapfel και P. Ondrůšek,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 6ης Μαρτίου 2025,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 1, και του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993, L 95, σ. 29).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο πτωχευτικής διαδικασίας κατά του R.S., καταναλωτή ο οποίος έχει κηρυχθεί σε πτώχευση, με αντικείμενο τον καθορισμό σχεδίου αποπληρωμής των πιστωτών του, στους οποίους συγκαταλέγεται η τράπεζα G. S.A. (στο εξής: τράπεζα G.).

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Κατά την εικοστή τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13:

«[εκτιμώντας] ότι οι δικαστικές αρχές και τα διοικητικά όργανα [των κρατών μελών] πρέπει να διαθέτουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα ώστε να θέτουν τέρμα στην εφαρμογή των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται με τους καταναλωτές».

4 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

5 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.»

Το πολωνικό δίκαιο

Ο πτωχευτικός νόμος

6 Η πτωχευτική διαδικασία διέπεται από τον ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (πτωχευτικό νόμο της 28ης Φεβρουαρίου 2003, Dz. U. 2019, θέση 498, όπως τροποποιήθηκε, στο εξής: πτωχευτικός νόμος).

7 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 2, του πτωχευτικού νόμου, η διαδικασία που διέπεται από τον νόμο αυτόν όσον αφορά τα φυσικά πρόσωπα που δεν ασκούν οικονομική δραστηριότητα διεξάγεται κατά τρόπον ώστε να καθίσταται δυνατή η απαλλαγή του πτωχεύσαντος από απαιτήσεις που δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο εκτέλεσης στο πλαίσιο της πτωχευτικής διαδικασίας και, στο μέτρο του δυνατού, η ικανοποίηση, στον μέγιστο δυνατό βαθμό, των απαιτήσεων των πιστωτών.

8 Το άρθρο 61 του πτωχευτικού νόμου ορίζει ότι, από την ημερομηνία κήρυξης της πτώχευσης, η περιουσία του πτωχεύσαντος καθίσταται πτωχευτική περιουσία η οποία προορίζεται για την ικανοποίηση των πιστωτών του.

9 Σύμφωνα με το άρθρο 62 του πτωχευτικού νόμου, η πτωχευτική περιουσία περιλαμβάνει την περιουσία που ανήκει στον πτωχεύσαντα κατά την ημερομηνία κήρυξης της πτώχευσης και την περιουσία που ο πτωχεύσας απέκτησε κατά τη διάρκεια της πτωχευτικής διαδικασίας, με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπονται στα άρθρα 63 έως 67a του πτωχευτικού νόμου.

10 Από το άρθρο 63, παράγραφος 1, σημείο 2, του πτωχευτικού νόμου προκύπτει, μεταξύ άλλων, ότι δεν περιλαμβάνεται στην πτωχευτική περιουσία το ακατάσχετο μέρος της αμοιβής του πτωχεύσαντος.

11 Δυνάμει του άρθρου 151, παράγραφος 1, του νόμου αυτού, από την κήρυξη της πτώχευσης, οι πράξεις της πτωχευτικής διαδικασίας διενεργούνται από τον εισηγητή δικαστή, εξαιρουμένων των πράξεων για τις οποίες αρμόδιο είναι το πτωχευτικό δικαστήριο.

12 Σύμφωνα με το άρθρο 152, παράγραφος 1, του πτωχευτικού νόμου, ο εισηγητής δικαστής διεξάγει την πτωχευτική διαδικασία, ελέγχει τις πράξεις του συνδίκου πτώχευσης, ορίζει ποιες πράξεις του απαιτούν τη συγκατάθεση του εισηγητή δικαστή ή της επιτροπής πιστωτών και επισημαίνει τις τυχόν παραβάσεις του συνδίκου. Επιπλέον, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 152, ο εισηγητής δικαστής διενεργεί τις λοιπές πράξεις που καθορίζονται στον πτωχευτικό νόμο.

13 Το άρθρο 154 του πτωχευτικού νόμου ορίζει ότι ο εισηγητής δικαστής, στο πλαίσιο των ενεργειών του, έχει τις εξουσίες και τις υποχρεώσεις του πτωχευτικού δικαστηρίου και του προέδρου του δικαστηρίου αυτού.

14 Το άρθρο 236 του πτωχευτικού νόμου προβλέπει τα εξής:

«1. Πιστωτής ο οποίος έχει απαίτηση επί της προσωπικής περιουσίας του πτωχεύσαντος και προτίθεται να λάβει μέρος στην πτωχευτική διαδικασία οφείλει, εφόσον η απαίτησή του πρέπει να επαληθευθεί, να την αναγγείλει στον εισηγητή δικαστή εντός της προθεσμίας που τάσσεται με τη διάταξη περί κηρύξεως της πτώχευσης.

2. Ο πιστωτής δικαιούται επίσης να αναγγείλει απαίτηση η οποία εξασφαλίζεται με υποθήκη, πλασματικό ή μη ενέχυρο, προνόμιο του Δημόσιου Ταμείου, ναυτική υποθήκη ή οποιαδήποτε άλλη εγγραφή στο κτηματολόγιο ή στο νηολόγιο. Εάν ο πιστωτής παραλείψει να αναγγείλει τις εν λόγω απαιτήσεις, αυτές εγγράφονται αυτεπαγγέλτως στον κατάλογο των απαιτήσεων.

3. Η παράγραφος 2 εφαρμόζεται τηρουμένων των αναλογιών στις απαιτήσεις που εξασφαλίζονται με υποθήκη, πλασματικό ή μη ενέχυρο, προνόμιο του Δημόσιου Ταμείου, ναυτική υποθήκη επί περιουσιακών στοιχείων που περιλαμβάνονται στην πτωχευτική περιουσία, εάν ο πτωχεύσας δεν είναι οφειλέτης δυνάμει της προσωπικής περιουσίας του, ο δε πιστωτής προτίθεται να αξιώσει τις απαιτήσεις του επί του βεβαρημένου περιουσιακού στοιχείου στο πλαίσιο της πτωχευτικής διαδικασίας.

4. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου σχετικά με τις απαιτήσεις εφαρμόζονται στις λοιπές οφειλές οι οποίες πρέπει να ικανοποιηθούν από την πτωχευτική περιουσία.»

15 Στην παράγραφο 1 του άρθρου 243 του πτωχευτικού νόμου διευκρινίζεται ότι ο σύνδικος πτώχευσης ελέγχει αν η αναγγελθείσα απαίτηση τεκμηριώνεται μέσω των λογαριασμών ή άλλων εγγράφων του πτωχεύσαντος, ή ακόμη μέσω εγγραφών στο κτηματολόγιο ή σε άλλα μητρώα, και καλεί τον πτωχεύσαντα να δηλώσει, εντός καθορισμένης προθεσμίας, εάν αναγνωρίζει την απαίτηση.

16 Το άρθρο 244 του εν λόγω νόμου ορίζει ότι, μετά την παρέλευση της προθεσμίας αναγγελίας των απαιτήσεων και τον έλεγχο των αναγγελθεισών απαιτήσεων, ο σύνδικος πτώχευσης καταρτίζει τον κατάλογο των απαιτήσεων αμελλητί και το αργότερο εντός δύο μηνών από τη λήξη της προθεσμίας αναγγελίας των απαιτήσεων.

17 Σύμφωνα με το άρθρο 260, παράγραφος 2, του πτωχευτικού νόμου, σε περίπτωση μη διατύπωσης αντιρρήσεων, ο εισηγητής δικαστής εγκρίνει τον κατάλογο των απαιτήσεων μετά την παρέλευση της σχετικής προθεσμίας.

18 Από το άρθρο 261 του πτωχευτικού νόμου προκύπτει ότι ο εισηγητής δικαστής μπορεί να τροποποιήσει αυτεπαγγέλτως τον κατάλογο των απαιτήσεων, εάν διαπιστώσει ότι έχουν περιληφθεί σε αυτόν απαιτήσεις εν όλω ή εν μέρει ανυπόστατες ή ότι απουσιάζουν απαιτήσεις που θα έπρεπε να περιλαμβάνονται στον κατάλογο· προκύπτει επίσης ότι η διάταξη περί τροποποιήσεως του καταλόγου δημοσιεύεται αυτεπαγγέλτως και υπόκειται σε ένδικα μέσα.

19 Το άρθρο 491[14] του πτωχευτικού νόμου προβλέπει τα εξής:

«1. Μετά την εκτέλεση του οριστικού σχεδίου διανομής, και όταν, λόγω ανεπάρκειας της περιουσίας του πτωχεύσαντος, δεν έχει καταρτιστεί σχέδιο διανομής, το πτωχευτικό δικαστήριο καταρτίζει, μετά την έγκριση του καταλόγου των απαιτήσεων και κατόπιν ακρόασης του πτωχεύσαντος, του συνδίκου πτώχευσης και των πιστωτών, σχέδιο αποπληρωμής των πιστωτών ή, στις περιπτώσεις του άρθρου 491[16], κηρύσσει την απαλλαγή του πτωχεύσαντος από τις οφειλές του χωρίς να καταρτίσει σχέδιο αποπληρωμής των πιστωτών.

2. Η διάταξη σχετικά με την κατάρτιση σχεδίου αποπληρωμής των πιστωτών ή την απαλλαγή του πτωχεύσαντος από τις οφειλές του χωρίς την κατάρτιση σχεδίου αποπληρωμής επιδίδεται στους πιστωτές. Η διάταξη αυτή υπόκειται σε ένδικα μέσα.

3. Όταν η διάταξη σχετικά με την κατάρτιση σχεδίου αποπληρωμής των πιστωτών ή η διάταξη σχετικά με την απαλλαγή του πτωχεύσαντος από τις οφειλές του χωρίς την κατάρτιση σχεδίου αποπληρωμής περιβληθεί ισχύ δεδικασμένου, η διαδικασία περατώνεται.»

20 Το άρθρο 491[15], παράγραφοι 1 και 4, του πτωχευτικού νόμου ορίζει τα εξής:

«1. Με τη διάταξη σχετικά με την κατάρτιση του σχεδίου αποπληρωμής των πιστωτών, το πτωχευτικό δικαστήριο ορίζει σε ποια έκταση και σε ποιο χρονικό διάστημα, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 36 μήνες, υποχρεούται ο πτωχεύσας να αποπληρώσει τις οφειλές που αναγνωρίζονται στον κατάλογο των απαιτήσεων, οι οποίες δεν εκτελέστηκαν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας βάσει των σχεδίων διανομής, καθώς και για ποιες από τις οφειλές του πτωχεύσαντος που κατέστησαν ληξιπρόθεσμες πριν από την ημερομηνία κήρυξης της πτώχευσης θα χορηγηθεί απαλλαγή μετά την εκτέλεση του σχεδίου αποπληρωμής των πιστωτών.

[…]

4. Το πτωχευτικό δικαστήριο δεν δεσμεύεται από την άποψη του πτωχεύσαντος όσον αφορά τους όρους του σχεδίου αποπληρωμής των πιστωτών. Για τον καθορισμό του σχεδίου αποπληρωμής των πιστωτών, το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη τις εισοδηματικές δυνατότητες του πτωχεύσαντος, την αναγκαιότητα ο πτωχεύσας και τα εξαρτώμενα από αυτόν πρόσωπα να καλύπτουν τις ανάγκες τους, και δη τις ανάγκες τους στέγασης, το ύψος των απαιτήσεων που δεν ικανοποιήθηκαν και την πραγματική δυνατότητα αποπληρωμής τους σε μεταγενέστερο χρόνο.»

Ο νόμος περί εργατικού κώδικα

21 Το άρθρο 87 του ustawa – Kodeks pracy (νόμου περί εργατικού κώδικα), της 26ης Ιουνίου 1974 (Dz. U. 2022, θέση 141), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης της κύριας δίκης (Dz. U. 2022, θέση 1510, όπως έχει τροποποιηθεί), προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι, σε περίπτωση αναγκαστικής εκτέλεσης για την ικανοποίηση άλλων οφειλών ή συμψηφισμού με προκαταβολές του εργοδότη για την κάλυψη επαγγελματικών δαπανών, μπορούν να πραγματοποιηθούν παρακρατήσεις έως το ήμισυ του ποσού του μισθού.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

22 Στις 30 Μαρτίου 2007 ο R.S., η σύζυγός του και δύο άλλα φυσικά πρόσωπα συνήψαν με την τράπεζα G. σύμβαση ενυπόθηκου δανείου με ρήτρα ελβετικού φράγκου (CHF), ύψους 489 821,63 πολωνικών ζλότι (PLN) (περίπου 116 587,34 ευρώ) και διάρκειας 360 μηνών.

23 Με διάταξη της 15ης Οκτωβρίου 2019, ο R.S. κηρύχθηκε σε προσωπική πτώχευση, διορίστηκε δε σύνδικος πτώχευσης.

24 Με διάταξη της 26ης Απριλίου 2021, ο εισηγητής δικαστής ενέκρινε τον κατάλογο απαιτήσεων τον οποίον είχε καταρτίσει ο σύνδικος. Η πλειονότητα των απαιτήσεων που περιλαμβάνονταν στον κατάλογο αυτό ήταν απαιτήσεις της τράπεζας G., βάσει της επίμαχης στην κύρια δίκη σύμβασης ενυπόθηκου δανείου. Δεν διατυπώθηκαν αντιρρήσεις και ο R.S. αναγνώρισε το σύνολο των απαιτήσεων αυτών.

25 Στις 20 Ιουλίου 2023 η τράπεζα G. κηρύχθηκε σε πτώχευση και η πτωχευτική διαδικασία συνεχίστηκε με τον σύνδικο πτώχευσης της τράπεζας.

26 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, στο πλαίσιο πτωχευτικής διαδικασίας, εναπόκειται στο πτωχευτικό δικαστήριο να καταρτίσει, βάσει του καταλόγου των απαιτήσεων που έχει ήδη συντάξει ο σύνδικος και εγκρίνει ο εισηγητής δικαστής, σχέδιο αποπληρωμής των οφειλών του πτωχεύσαντος ή να διαπιστώσει ότι τα στοιχεία του ενεργητικού που περιλαμβάνονται στην πτωχευτική περιουσία αρκούν για την εξόφληση όλων των χρεών του και ότι δεν απαιτείται σχέδιο αποπληρωμής. Η σχετική απόφαση του δικαστηρίου αυτού περατώνει την πτωχευτική διαδικασία.

27 Εν προκειμένω, το πτωχευτικό δικαστήριο είναι το Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (πρωτοδικείο Łódź, κεντρικός τομέας της πόλης Łódź, Πολωνία), το οποίο είναι το αιτούν δικαστήριο. Εκτιμά ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη σύμβαση ενυπόθηκου δανείου περιέχει καταχρηστικές ρήτρες δυνάμενες να επιφέρουν την ακυρότητά της και επισημαίνει ότι το ζήτημα αυτό δεν έχει εξεταστεί προηγουμένως. Κατά το πτωχευτικό δικαστήριο, οι απαιτήσεις της τράπεζας G. είτε είναι χαμηλότερες από εκείνες που δηλώθηκαν είτε δεν υφίστανται καν.

28 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί, πρώτον, ότι ο R.S. έχει αναγνωρίσει όλες τις απαιτήσεις, πλην όμως από τη δικογραφία της πτωχευτικής διαδικασίας δεν προκύπτει ότι ο εν λόγω διάδικος είχε ενημερωθεί για τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών της επίμαχης στην κύρια δίκη σύμβασης ενυπόθηκου δανείου ούτε ότι δήλωσε με πλήρη επίγνωση ότι δεν ζητεί την προστασία που παρέχει η οδηγία 93/13. Ωστόσο, ο επαγγελματίας εκπρόσωπος του R.S., ο οποίος τον εκπροσωπεί από τις 3 Νοεμβρίου 2022, υποστήριξε ενώπιον του ίδιου δικαστηρίου ότι η σύμβαση ενυπόθηκου δανείου περιείχε καταχρηστικές ρήτρες. Επιπλέον, ο R.S. δεν είχε τη δυνατότητα να ασκήσει ο ίδιος αγωγή για την προστασία των δικαιωμάτων του βάσει της οδηγίας, δεδομένου ότι τα περιουσιακά του στοιχεία τελούσαν και τελούν υπό τη διαχείριση του συνδίκου πτώχευσης.

29 Ωστόσο, κατά το αιτούν δικαστήριο, οι εφαρμοστέες διατάξεις του εθνικού δικαίου δεν επιτρέπουν στο πτωχευτικό δικαστήριο, όταν καταρτίζει σχέδιο αποπληρωμής, να εξετάζει το ίδιο εάν οι συμβατικές ρήτρες έχουν καταχρηστικό χαρακτήρα. Το δικαστήριο αυτό μπορεί μόνο να αναστείλει τη διαδικασία και να παραπέμψει το ζήτημα στον εισηγητή δικαστή, ο οποίος δύναται αυτεπαγγέλτως να προβεί σε τροποποίηση του καταλόγου των απαιτήσεων, πράγμα που θα συνεπαγόταν καθυστέρηση στην εκδίκαση της υπόθεσης.

30 Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, στο πλαίσιο πτωχευτικής διαδικασίας, είναι δύσκολο να προσδιοριστεί ποιο όργανο οφείλει να εξετάσει εάν οι επίμαχες συμβατικές ρήτρες έχουν καταχρηστικό χαρακτήρα. Συγκεκριμένα, ο εισηγητής δικαστής εξετάζει τις αναγγελίες απαιτήσεων μόνον από τυπικής απόψεως και τις διαβιβάζει στον σύνδικο πτώχευσης, ο οποίος τις εξετάζει επί της ουσίας και καταρτίζει τον κατάλογο των απαιτήσεων. Επομένως, ο εισηγητής δικαστής δεν έχει τη νομική δυνατότητα να τροποποιήσει τον κατάλογο αυτόν πριν από την έγκρισή του, υπό την επιφύλαξη της εναντίωσης του προσώπου που νομιμοποιείται σχετικώς.

31 Δεδομένου ότι, εν προκειμένω, δεν ασκήθηκε ανακοπή και ότι ο R.S. δεν προέβαλε, ενώπιον του εισηγητή δικαστή, τον καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών της επίμαχης στην κύρια δίκη σύμβασης ενυπόθηκου δανείου, ο εισηγητής δικαστής δεν ήταν, βάσει του εθνικού δικαίου, υποχρεωμένος να ελέγξει το βάσιμο της απαίτησης της τράπεζας G. που είχε εγγραφεί στον κατάλογο των απαιτήσεων. Ο ισχυρισμός περί του ενδεχομένως καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών της εν λόγω σύμβασης ενυπόθηκου δανείου προβλήθηκε από τον εκπρόσωπο του R.S. μόνον ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.

32 Τρίτον, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι, κατά τους ισχυρισμούς του R.S., το ποσό που απομένει μετά την παρακράτηση των ποσών που προορίζονται να ενσωματωθούν στην πτωχευτική περιουσία δεν επαρκεί για τη συντήρηση του ιδίου και της οικογένειάς του. Εντούτοις, οι διατάξεις που έχουν εφαρμογή στην επίμαχη στην κύρια δίκη πτωχευτική διαδικασία δεν επιτρέπουν ούτε στο πτωχευτικό δικαστήριο ούτε στον εισηγητή δικαστή να προβούν σε οιαδήποτε ενέργεια σε σχέση με το εν λόγω παρακρατούμενο ποσό.

33 Τέταρτον και τελευταίο, το πτωχευτικό δικαστήριο υπενθυμίζει ότι τα κεφάλαια που συγκεντρώθηκαν κατά την πτωχευτική διαδικασία προορίζονται για την ικανοποίηση όλων των πιστωτών, και όχι μόνον της τράπεζας G. Ωστόσο, λαμβανομένου υπόψη του ποσού των κεφαλαίων που ενσωματώθηκαν στην πτωχευτική περιουσία και του ποσού των λοιπών χρεών, ενδέχεται να διαπιστωθεί ότι τα κεφάλαια αυτά επαρκούν για την ικανοποίηση των απαιτήσεων πλην της απαίτησης της τράπεζας G. Σύμφωνα με το άρθρο 87 του νόμου περί εργατικού κώδικα, ως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης της κύριας δίκης, το ήμισυ του μισθού του πτωχεύσαντος εξακολουθεί να καταβάλλεται στην πτωχευτική περιουσία και μόνο μετά το πέρας της πτωχευτικής διαδικασίας τού επιστρέφεται ενδεχόμενο πλεόνασμα.

34 Υπό τις συνθήκες αυτές, το αιτούν δικαστήριο είναι της γνώμης ότι ο πτωχεύσας θα μπορούσε να αποθαρρυνθεί από το να ζητήσει την προστασία που απορρέει από την οδηγία 93/13, διότι, αν δεν ζητήσει την προστασία αυτή, το πτωχευτικό δικαστήριο θα μπορέσει ταχύτερα να καταρτίσει ως προς αυτόν σχέδιο αποπληρωμής λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες του ιδίου και των μελών της οικογένειάς του, πράγμα που θα είχε κατά πάσα πιθανότητα ως συνέπεια την καταβολή ποσών μικρότερων από τα ποσά που παρακρατήθηκαν από τους μισθούς. Προς τούτο, όμως, θα έπρεπε να αποδεχθεί να συμπεριληφθούν οι απαιτήσεις της τράπεζας G. στον κατάλογο των απαιτήσεων.

35 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (πρωτοδικείο Łódź, κεντρικός τομέας της πόλης Łódź) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας [93/13] την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι το πτωχευτικό δικαστήριο δεσμεύεται από τον κατάλογο των πιστωτών και των απαιτήσεών τους που εγκρίθηκε από τον εισηγητή δικαστή στο πλαίσιο πτωχευτικής διαδικασίας και η οποία κωλύει κατ' αυτόν τον τρόπο την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα συμβατικών ρητρών από το εν λόγω δικαστήριο το οποίο εκδίδει την απόφαση που περατώνει τη διαδικασία;

2) Έχουν το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας [93/13] την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία δεν επιτρέπει στο δικαστήριο να διατάξει προσωρινά μέτρα στο πλαίσιο πτωχευτικής διαδικασίας και η οποία μπορεί, συνεπώς, να αποθαρρύνει τους καταναλωτές από τη διεκδίκηση της προστασίας που τους παρέχει η οδηγία [93/13];»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

36 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι, στο πλαίσιο πτωχευτικής διαδικασίας φυσικών προσώπων, μετά την έγκριση του καταλόγου των απαιτήσεων από δικαστική αρχή και την κίνηση της διαδικασίας ενώπιον του πτωχευτικού δικαστηρίου, το πτωχευτικό δικαστήριο δεσμεύεται από τον ως άνω κατάλογο, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να εκτιμήσει τον καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών σύμβασης δανείου στην οποία στηρίζεται απαίτηση περιλαμβανόμενη στον κατάλογο των απαιτήσεων ούτε να τροποποιήσει τον κατάλογο αυτόν, αλλά οφείλει να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει το ζήτημα του ενδεχομένως καταχρηστικού χαρακτήρα των συγκεκριμένων ρητρών στην κρίση της ως άνω δικαστικής αρχής.

37 Συναφώς, υπενθυμίζεται, κατά πρώτον, ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 είναι διάταξη αναγκαστικού δικαίου και πρέπει να νοηθεί ως ισοδύναμη προς τους εθνικούς κανόνες που αποτελούν, στο πλαίσιο της εσωτερικής έννομης τάξης, κανόνες δημοσίας τάξεως (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Gutiérrez Naranjo κ.λπ., C-154/15, C-307/15 και C-308/15, EU:C:2016:980, σκέψεις 54 και 55 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

38 Επομένως, ο εθνικός δικαστής οφείλει να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας η οποία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 93/13 και να αίρει την υφιστάμενη ανισότητα μεταξύ του καταναλωτή και του επαγγελματία, εφόσον έχει στη διάθεσή του τα απαραίτητα προς τούτο νομικά και πραγματικά στοιχεία (απόφαση της 17ης Μαΐου 2022, Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

39 Εξάλλου, δεδομένης της φύσης και της σπουδαιότητας του δημοσίου συμφέροντος το οποίο συνίσταται στην προστασία των καταναλωτών, η οδηγία 93/13 επιβάλλει στα κράτη μέλη, όπως προκύπτει από το άρθρο 7, παράγραφος 1, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με την εικοστή τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας, την υποχρέωση να προβλέπουν κατάλληλα και αποτελεσματικά

μέσα «προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές» [απόφαση της 9ης Απριλίου 2024, Profi Credit Polska (Επανάληψη της διαδικασίας που περατώθηκε με τελεσίδικη απόφαση), C-582/21, EU:C:2024:282, σκέψη 73 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

40 Δεδομένου ότι το υποβληθέν εν προκειμένω ερώτημα αφορά την πτωχευτική διαδικασία φυσικού προσώπου το οποίο δεν ασκεί οικονομική δραστηριότητα, υπενθυμίζεται, κατά δεύτερον, ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν εναρμονίζει καταρχήν τις διαδικασίες εξέτασης του τυχόν καταχρηστικού χαρακτήρα μιας συμβατικής ρήτρας και, κατά συνέπεια, οι διαδικασίες αυτές εμπίπτουν στην εσωτερική έννομη τάξη των κρατών μελών, κατ' εφαρμογήν της αρχής της δικονομικής αυτονομίας τους, υπό την προϋπόθεση πάντως ότι δεν είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες που διέπουν παρόμοιες καταστάσεις υποκείμενες στο εσωτερικό δίκαιο (αρχή της ισοδυναμίας) και δεν καθιστούν πρακτικά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται από το δίκαιο της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας) [αποφάσεις της 4ης Μαΐου 2023, BRD Groupe Societé Générale και Next Capital Solutions, C-200/21, EU:C:2023:380, σκέψη 28, και της 9ης Απριλίου 2024, Profi Credit Polska (Επανάληψη της διαδικασίας που περατώθηκε με τελεσίδικη απόφαση), C-582/21, EU:C:2024:282, σκέψη 74 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

41 Όσον αφορά την αρχή της ισοδυναμίας, το Δικαστήριο δεν διαθέτει κανένα στοιχείο που να δημιουργεί αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα της επίμαχης στην κύρια δίκη ρύθμισης με την αρχή αυτή.

42 Όσον αφορά την αρχή της αποτελεσματικότητας, το ζήτημα αν μια εθνική ρύθμιση καθιστά αδύνατη ή υπέρμετρα δυσχερή την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης πρέπει να εξετάζεται λαμβανομένης υπόψη της όλης διαδικασίας, της εξέλιξής της και των ιδιαιτεροτήτων της, σε συνδυασμό, κατά περίπτωση, με τις αρχές που διέπουν το εθνικό δικαιοδοτικό σύστημα, όπως η προστασία των δικαιωμάτων άμυνας, η αρχή της ασφάλειας δικαίου και η εύρυθμη διεξαγωγή της διαδικασίας. Εντούτοις, τα ειδικά χαρακτηριστικά των διαδικασιών δεν μπορούν να αποτελούν στοιχείο δυνάμενο να θίξει την έννομη προστασία η οποία πρέπει να παρέχεται στον καταναλωτή δυνάμει των διατάξεων της οδηγίας 93/13 (απόφαση της 17ης Μαΐου 2022, Impuls Leasing România, C-725/19, EU:C:2022:396, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

43 Τούτου λεχθέντος, το Δικαστήριο έχει επίσης κρίνει ότι η τήρηση της αρχής της αποτελεσματικότητας δεν μπορεί να βαίνει μέχρι του σημείου πλήρους επανόρθωσης των συνεπειών που απορρέουν από την πλήρη αδράνεια του οικείου καταναλωτή (αποφάσεις της 6ης Οκτωβρίου 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, σκέψη 47, και της 24ης Ιουνίου 2025, GR REAL, C-351/23, EU:C:2025:474, σκέψη 58 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

44 Επιπλέον, η υποχρέωση των κρατών μελών να διασφαλίζουν την αποτελεσματικότητα των δικαιωμάτων που οι ιδιώτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης ενέχει, μεταξύ άλλων για τα δικαιώματα που απορρέουν από την οδηγία 93/13, απαίτηση περί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, η οποία κατοχυρώνεται επίσης στο άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης [απόφαση της 9ης Απριλίου 2024, Profi Credit Polska (Επανάληψη της διαδικασίας που περατώθηκε με τελεσίδικη απόφαση), C-582/21, EU:C:2024:282, σκέψη 76 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

45 Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι ο κατάλογος των απαιτήσεων που έχει εγκριθεί από τον εισηγητή δικαστή είναι δεσμευτικός για το πτωχευτικό δικαστήριο, το οποίο δεν μπορεί, ως εκ τούτου, να προβεί το ίδιο σε πραγματικές διαπιστώσεις όσον αφορά την ύπαρξη των απαιτήσεων προκειμένου να καταρτίσει το σχέδιο αποπληρωμής των πιστωτών. Κατά το αιτούν δικαστήριο, το μόνο μέσο που έχει στη διάθεσή του προκειμένου να ελέγξει τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών σύμβασης από την οποία απορρέει απαίτηση εγγεγραμμένη στον κατάλογο των απαιτήσεων που κατάρτισε ο σύνδικος πτώχευσης και ενέκρινε ο εισηγητής δικαστής είναι να απευθυνθεί στον εισηγητή δικαστή προκειμένου αυτός να εξετάσει τόσο τις εν λόγω συμβατικές ρήτρες όσο και την ανάγκη αυτεπάγγελτης τροποποίησης του καταλόγου των απαιτήσεων.

46 Προκύπτει επίσης ότι η υποχρέωση του πτωχευτικού δικαστηρίου να απευθυνθεί στον εισηγητή δικαστή καθυστερεί την περάτωση της πτωχευτικής διαδικασίας και παρατείνει την επισφαλή οικονομική κατάσταση πτωχεύσαντος, καθόσον η πτωχευτική περιουσία εξακολουθεί να τροφοδοτείται με τις κρατήσεις επί του μισθού του καθ’ όλη τη διάρκεια της εν λόγω διαδικασίας. Επομένως, η παράταση της διαδικασίας ενδέχεται να αποθαρρύνει τον πτωχεύσαντα από την άσκηση του δικαιώματός του να ζητήσει την προστασία που απορρέει από την οδηγία 93/13.

47 Όπως εξήγησε το αιτούν δικαστήριο με την απάντησή του σε αίτηση παροχής διευκρινίσεων που του απηύθυνε το Δικαστήριο κατ’ εφαρμογήν του άρθρου 101 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, είναι εν γένει κρίσιμο για τον πτωχεύσαντα να περατωθεί η πτωχευτική διαδικασία το ταχύτερο δυνατόν. Πράγματι, κατά την κατάρτιση του σχεδίου αποπληρωμής, με το οποίο περατώνεται η διαδικασία αυτή, το πτωχευτικό δικαστήριο μπορεί να λάβει υπόψη την προσωπική κατάσταση του πτωχεύσαντος, τις δαπάνες του, την ανάγκη να καλυφθούν οι ανάγκες των πιο κοντινών του προσώπων, συνήθως δε το ποσό που ο πτωχεύσας πρέπει να διαθέτει μηνιαίως για την αποπληρωμή των χρεών του μετά το πέρας της διαδικασίας καθορίζεται σε ύψος χαμηλότερο σε σχέση με το ποσό που παρακρατείται από τον μισθό του κατά τη διάρκεια της εν λόγω διαδικασίας. Επομένως, ο πτωχεύσας, προκειμένου να αποφύγει την παράταση της πτωχευτικής διαδικασίας, μπορεί να αναγκαστεί να μη ζητήσει την προστασία που απορρέει από την οδηγία 93/13 και να αποδεχθεί σχέδιο αποπληρωμής το οποίο περιλαμβάνει απαίτηση απορρέουσα από σύμβαση που περιέχει καταχρηστικές ενδεχομένως ρήτρες.

48 Κατά τα λοιπά, πρέπει να επισημανθεί, ακόμη, ότι, από τα πληροφοριακά στοιχεία της δικογραφίας που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, φαίνεται να προκύπτει ότι ο κίνδυνος να μην επικαλεστεί ο πτωχεύσας τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας κατά την πτωχευτική διαδικασία υφίσταται όχι μόνον κατά το στάδιο ενώπιον του πτωχευτικού δικαστηρίου, αλλά και σε κάθε στάδιο της διαδικασίας αυτής. Πράγματι, η επίκληση του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας σύμβασης από την οποία απορρέει απαίτηση έχει, εν πάση περιπτώσει, ως συνέπεια να καθυστερήσει η περάτωση της διαδικασίας αυτής.

49 Πρέπει, πάντως, να τονιστεί ότι η προστασία που η οδηγία 93/13 παρέχει στους καταναλωτές καλύπτει και τις περιπτώσεις στις οποίες ο καταναλωτής ο οποίος συνήψε με επαγγελματία σύμβαση περιλαμβάνουσα καταχρηστική ρήτρα δεν προβάλλει, αφενός, το ότι η σύμβαση αυτή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας και, αφετέρου, τον καταχρηστικό χαρακτήρα της επίμαχης ρήτρας, είτε επειδή αγνοεί τα δικαιώματά του είτε επειδή αποθαρρύνεται από τη διεκδίκησή τους λόγω των δικαστικών εξόδων που συνεπάγεται η άσκηση αγωγής ή λόγω της οικονομικής επιβάρυνσης που θα πρέπει να επωμιστεί (πρβλ. απόφαση της 4ης Ιουνίου 2020, Kancelaria Medius, C-495/19, EU:C:2020:431, σκέψη 31 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

50 Συνεπώς, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων που μνημονεύθηκαν στις σκέψεις 45 έως 47 της παρούσας απόφασης, πρέπει να γίνει δεκτό ότι εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία ενδέχεται να αποθαρρύνει τον πτωχεύσαντα από την άσκηση του δικαιώματός του να ζητήσει την προστασία που απορρέει από την οδηγία 93/13, είναι ικανή να καταστήσει υπερβολικά δυσχερή την εφαρμογή της οδηγίας στο πλαίσιο της εν λόγω διαδικασίας.

51 Εν πάση περιπτώσει, πρέπει ακόμη να διευκρινιστεί ότι το δικαίωμα αποτελεσματικής προστασίας του καταναλωτή περιλαμβάνει τη δυνατότητα παραίτησης από την άσκηση των δικαιωμάτων του, όπερ συνεπάγεται ότι ο εθνικός δικαστής πρέπει, κατά περίπτωση, να λαμβάνει υπόψη τη βούληση που εξέφρασε ο καταναλωτής όταν, έχοντας επίγνωση του μη δεσμευτικού χαρακτήρα καταχρηστικής ρήτρας, δηλώνει εντούτοις ότι αντιτίθεται στη μη εφαρμογή της, δίνοντας έτσι ελεύθερη και εν επιγνώσει συναίνεση για την επίμαχη ρήτρα (απόφαση της 9ης Ιουλίου 2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, σκέψεις 25 έως 28 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

52 Πάντως, στη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο δεν υπάρχει κανένα στοιχείο από το οποίο μπορεί να συναχθεί ότι, εν προκειμένω, ο πτωχεύσας παραιτήθηκε ελεύθερα και με πλήρη επίγνωση από την επίκληση της προστασίας που παρέχει η οδηγία 93/13. Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 88 των προτάσεών του, το γεγονός ότι ο πτωχεύσας, χωρίς να εκπροσωπείται από δικηγόρο κατά το στάδιο αυτό της διαδικασίας, αναγνώρισε τις απαιτήσεις που αναγγέλθηκαν ενώπιον του συνδίκου πτώχευσης και δεν άσκησε ανακοπή ενώπιον του εισηγητή δικαστή δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ένδειξη ελεύθερης και εν επιγνώσει παραίτησης από την προστασία αυτή.

53 Εξάλλου, σε περίπτωση όπως αυτή της υπόθεσης της κύριας δίκης, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η στάση του πτωχεύσαντος χαρακτηρίζεται από πλήρη αδράνεια κατά την έννοια της νομολογίας που υπομνήσθηκε στη σκέψη 43 της παρούσας απόφασης. Πράγματι, όπως εκτέθηκε στη σκέψη 28 της παρούσας απόφασης, ο πτωχεύσας υποστήριξε ενώπιον του πτωχευτικού δικαστηρίου, που είναι εν προκειμένω το αιτούν δικαστήριο, ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη σύμβαση ενυπόθηκου δανείου περιείχε καταχρηστικές ρήτρες.

54 Λαμβανομένων υπόψη των επιχειρημάτων που προέβαλε ο Μ.Κ. κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, κατά τα οποία ο κατάλογος των απαιτήσεων που εγκρίθηκε από τον εισηγητή δικαστή έχει περιβληθεί με ισχύ δεδικασμένου, υπογραμμίζεται επίσης ότι το γεγονός αυτό δεν εμποδίζει κατ' ανάγκην την αυτεπάγγελτη εξέταση, από το πτωχευτικό δικαστήριο, του ενδεχομένως καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών σύμβασης από την οποία απορρέει απαίτηση περιλαμβανόμενη στον κατάλογο των απαιτήσεων.

55 Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, η υποχρέωση του εθνικού δικαστηρίου να εξετάσει αυτεπαγγέλτως εάν οι συμβατικές ρήτρες είναι καταχρηστικές δικαιολογείται από τη φύση και τη σημασία του δημοσίου συμφέροντος στο οποίο ερείδεται η προστασία την οποία παρέχει στους καταναλωτές η οδηγία 93/13, ο δε αποτελεσματικός έλεγχος της ενδεχόμενης καταχρηστικότητας των συμβατικών ρητρών που απαιτείται κατά την οδηγία 93/13 δεν μπορεί να διασφαλιστεί αν περιβάλλονται με ισχύ δεδικασμένου δικαστικές αποφάσεις οι οποίες έχουν εκδοθεί χωρίς να προκύπτει ότι έχει διενεργηθεί τέτοιος έλεγχος (απόφαση της 17ης Μαΐου 2022, Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, σκέψη 50).

56 Επομένως, στο μέτρο που, εν προκειμένω, δεν εξετάστηκε ο καταχρηστικός χαρακτήρας ρητρών σύμβασης από την οποία προήλθε απαίτηση εγγεγραμμένη στον κατάλογο των απαιτήσεων που ενέκρινε ο εισηγητής δικαστής, πράγμα το οποίο εναπόκειται εν τέλει στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, η οδηγία 93/13 επιβάλλει στο πτωχευτικό δικαστήριο να εκτιμήσει τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών αυτών και να συναγάγει τις αναγκαίες συνέπειες.

57 Το πράγμα θα διέφερε μόνον εάν ο εισηγητής δικαστής είχε επισημάνει ρητώς ότι εξέτασε τον καταχρηστικό χαρακτήρα των επίμαχων συμβατικών ρητρών και ότι από την εν λόγω εξέταση, η οποία πρέπει να αιτιολογείται τουλάχιστον συνοπτικώς, δεν προέκυψε η ύπαρξη καταχρηστικής ρήτρας, ενδεχομένως διευκρινίζοντας επιπλέον ότι η εκτίμηση στην οποία κατέληξε κατόπιν της εν λόγω εξέτασης δεν μπορεί πλέον να προσβληθεί λόγω του ότι δεν ασκήθηκε μέσο ένδικης προστασίας εντός της προβλεπόμενης προς τούτο προθεσμίας (πρβλ. απόφαση της 17ης Μαΐου 2022, Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, σκέψη 51).

58 Βάσει των προεκτεθέντων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικότητας, έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι, στο πλαίσιο πτωχευτικής διαδικασίας φυσικών προσώπων, μετά την έγκριση του καταλόγου των απαιτήσεων από δικαστική αρχή, η οποία δεν εξέτασε τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών της οικείας σύμβασης, και μετά την κίνηση της διαδικασίας ενώπιον του πτωχευτικού δικαστηρίου, το πτωχευτικό δικαστήριο δεσμεύεται από τον ως άνω κατάλογο, με αποτέλεσμα να μην έχει τη δυνατότητα να εκτιμήσει τον καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών σύμβασης δανείου στην οποία στηρίζεται απαίτηση περιλαμβανόμενη στον κατάλογο των απαιτήσεων ούτε να τροποποιήσει τον κατάλογο αυτόν, αλλά οφείλει να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει το ζήτημα του ενδεχομένως καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών αυτών στην κρίση της ως άνω δικαστικής αρχής.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

59 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία, στο πλαίσιο πτωχευτικής διαδικασίας φυσικών προσώπων, δεν προβλέπει τη δυνατότητα του πτωχευτικού δικαστηρίου να διατάξει προσωρινά μέτρα για τη διευθέτηση της κατάστασης του πτωχεύσαντος έως ότου ολοκληρωθεί η εξέταση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών σύμβασης δανείου από την οποία απορρέει απαίτηση περιλαμβανόμενη στον κατάλογο των απαιτήσεων που έχει εγκριθεί από άλλη δικαστική αρχή, η οποία δεν έχει εξετάσει τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών της οικείας σύμβασης.

60 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται, αφενός, ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να μεριμνούν ώστε οι καταχρηστικές συμβατικές ρήτρες να μην δεσμεύουν τον καταναλωτή, χωρίς αυτός να χρειάζεται να ασκήσει ένδικο βοήθημα και να επιτύχει την έκδοση απόφασης με την οποία επιβεβαιώνεται ο καταχρηστικός χαρακτήρας των επίμαχων ρητρών. Επομένως, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να αφήνουν ανεφάρμοστες τις καταχρηστικές ρήτρες, ώστε αυτές να μην παράγουν δεσμευτικά αποτελέσματα έναντι του καταναλωτή, εκτός εάν αντιτίθεται σε αυτό ο καταναλωτής [απόφαση της 15ης Ιουνίου 2023, Getin Noble Bank (Αναστολή της εκτελέσεως συμβάσεως πιστώσεως), C-287/22, EU:C:2023:491, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

61 Επιπλέον, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 39 της παρούσας απόφασης, εναπόκειται, εν τέλει, στα κράτη μέλη να μεριμνούν, όπως ορίζει το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζομένων επαγγελματιών, να υπάρχουν κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα προκειμένου να πάψει η χρήση καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από επαγγελματία με καταναλωτές.

62 Αφετέρου, όπως προκύπτει από τη σκέψη 40 της παρούσας απόφασης, δυνάμει της αρχής της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών, εναπόκειται σε αυτά να ορίσουν, στην εσωτερική έννομη τάξη τους, τους κανόνες εφαρμογής της προστασίας των καταναλωτών την οποία προβλέπει η οδηγία 93/13, τηρουμένων των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.

63 Όσον αφορά την αρχή της ισοδυναμίας, το Δικαστήριο δεν διαθέτει κανένα στοιχείο που να δημιουργεί αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα της επίμαχης στην κύρια δίκη εθνικής ρύθμισης με την αρχή αυτή, καθόσον δεν προβλέπεται δυνατότητα του πτωχευτικού δικαστηρίου να διατάξει προσωρινά μέτρα για την προστασία του πτωχεύσαντος στο πλαίσιο της πτωχευτικής διαδικασίας.

64 Όσον αφορά την αρχή της αποτελεσματικότητας, όπως κατ' ουσίαν επισημάνθηκε με τη σκέψη 42 της παρούσας απόφασης, το ζήτημα αν μια εθνική ρύθμιση καθιστά αδύνατη ή υπέρμετρα δυσχερή την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης πρέπει να εξετάζεται λαμβανομένης υπόψη της όλης διαδικασίας, της εξέλιξής της και των ιδιαιτεροτήτων της.

65 Τούτου λεχθέντος, όσον αφορά ειδικότερα το ζήτημα υπό ποιες περιστάσεις μπορεί να αποδειχθεί αναγκαία η εκ μέρους του εθνικού δικαστηρίου λήψη προσωρινών μέτρων για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας της εφαρμογής της οδηγίας 93/13, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η αναγκαιότητα τέτοιων μέτρων πρέπει να εκτιμάται υπό το πρίσμα του σκοπού της οδηγίας 93/13, ο οποίος συνίσταται στη διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας του καταναλωτή (πρβλ. απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, σκέψη 37).

66 Επομένως, ο εθνικός δικαστής πρέπει να έχει τη δυνατότητα να εφαρμόσει προσωρινά μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί η πλήρης αποτελεσματικότητα των δικαιωμάτων που ο καταναλωτής αντλεί από την οδηγία 93/13.

67 Υπό το πρίσμα αυτό, το Δικαστήριο έχει κρίνει, μεταξύ άλλων, ότι η προστασία την οποία εγγυάται στους καταναλωτές η οδηγία 93/13, ειδικότερα δε το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, απαιτεί ο εθνικός δικαστής, ο οποίος είναι αρμόδιος να εκτιμήσει τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας, να έχει τη δυνατότητα να διατάξει κατάλληλο προσωρινό μέτρο, εφόσον τούτο είναι αναγκαίο για τη διασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας της απόφασης που πρόκειται να εκδοθεί όσον αφορά τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικών ρητρών [απόφαση της 15ης Ιουνίου 2023, Getin Noble Bank (Αναστολή της εκτελέσεως συμβάσεως πιστώσεως), C-287/22, EU:C:2023:491, σκέψη 43 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

68 Ομοίως, όταν υπάρχει ο κίνδυνος ο καταναλωτής να καταβάλει, ενόσω εξελίσσεται η ένδικη διαδικασία, η οποία μπορεί να διαρκέσει επί μακρόν, υψηλότερες μηνιαίες δόσεις από εκείνες που θα όφειλε εάν δεν εφαρμοζόταν η επίμαχη ρήτρα, η λήψη προσωρινών μέτρων ενδέχεται να είναι αναγκαία προκειμένου να διασφαλιστεί η πλήρης αποτελεσματικότητα της απόφασης που

θα εκδοθεί σχετικά με τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικών ρητρών [απόφαση της 15ης Ιουνίου 2023, Getin Noble Bank (Αναστολή της εκτελέσεως συμβάσεως πιστώσεως), C-287/22, EU:C:2023:491, σκέψεις 42 και 43 καθώς και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

69 Συναφώς, από τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην απόφαση περί παραπομπής προκύπτει, πρώτον, ότι, δυνάμει της επίμαχης στην κύρια δίκη εθνικής ρύθμισης, το πτωχευτικό δικαστήριο δεν έχει τη δυνατότητα να διατάξει προσωρινά μέτρα για την ελάφρυνση της οικονομικής κατάστασης του πτωχεύσαντος ενόσω διαρκεί η εξέταση του ενδεχομένως καταχρηστικού χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας. Μολονότι, βεβαίως, ο πτωχεύσας δεν εξοφλεί, έως ότου περατωθεί η πτωχευτική διαδικασία, τις απαιτήσεις που περιλαμβάνονται στον κατάλογο των απαιτήσεων που έχει εγκρίνει ο εισηγητής δικαστής, είναι, εντούτοις, υποχρεωμένος να συνεχίσει, ενόσω διαρκεί η εξέταση περί καταχρηστικού χαρακτήρα, να τροφοδοτεί την πτωχευτική περιουσία βάσει καταλόγου απαιτήσεων ο οποίος ενδεχομένως περιλαμβάνει απαίτηση απορρέουσα από καταχρηστική ρήτρα. Όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 46 της παρούσας απόφασης, δεδομένου ότι η επίκληση του καταχρηστικού χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας συνεπάγεται την παράταση της πτωχευτικής διαδικασίας, ο πτωχεύσας ενδέχεται να αποθαρρυνθεί από το να ασκήσει το δικαίωμά του να ζητήσει την προστασία που απορρέει από την οδηγία 93/13. Δεύτερον, από τις διευκρινίσεις του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι, εν προκειμένω, λαμβανομένου υπόψη του ποσού των κεφαλαίων που καταβλήθηκαν μέχρι σήμερα στην πτωχευτική περιουσία και του ποσού των χρεών του πτωχεύσαντος, τα κεφάλαια αυτά μπορεί να αποδειχθούν επαρκή για την ικανοποίηση των απαιτήσεων που περιλαμβάνονται στον κατάλογο αυτόν, πλην της απαίτησης της τράπεζας G.

70 Πρέπει να γίνει δεκτό ότι, υπό τις περιστάσεις αυτές, όπως εξήγησε, κατ' ουσίαν, το αιτούν δικαστήριο με την απάντηση στο αίτημα παροχής διευκρινίσεων που μνημονεύεται στη σκέψη 47 της παρούσας απόφασης, προσωρινό μέτρο που προβλέπει μείωση των ποσών που παρακρατούνται από τον μισθό του πτωχεύσαντος εν αναμονή της απόφασης με την οποία περατώνεται η εξέταση του καταχρηστικού χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας ενδέχεται να είναι αναγκαίο για τη διασφάλιση της προστασίας που παρέχει η οδηγία 93/13 καθώς και της εντεύθεν αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, πράγμα το οποίο εναπόκειται πάντως στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

71 Για την εξακρίβωση αυτή, το αιτούν δικαστήριο πρέπει, μεταξύ άλλων, να εκτιμήσει αν η λήψη προσωρινών μέτρων που συνίστανται σε μείωση των ποσών που παρακρατούνται από τον μισθό του πτωχεύσαντος είναι αναγκαία για τη διασφάλιση της προστασίας που του παρέχει η οδηγία 93/13. Προς τούτο, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 104 των προτάσεών του, το αιτούν δικαστήριο θα πρέπει να λάβει υπόψη όλες τις κρίσιμες περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης, όπως είναι, μεταξύ άλλων, η ύπαρξη επαρκών ενδείξεων περί καταχρηστικότητας των επίμαχων συμβατικών ρητρών, το συγκεκριμένο ενδεχόμενο η πτωχευτική περιουσία να επαρκεί για την ικανοποίηση των πιστωτών, πλην, ενδεχομένως, της επίδικης απαίτησης, καθώς και η οικονομική κατάσταση του πτωχεύσαντος και ο κίνδυνος να διαρκέσει επί μακρόν η διαδικασία, με συνέπεια να επιδεινωθεί αδικαιολόγητα η οικονομική του κατάσταση εν αναμονή της περάτωσης της πτωχευτικής διαδικασίας.

72 Βάσει των προεκτεθέντων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικότητας, έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία, στο πλαίσιο πτωχευτικής διαδικασίας φυσικών προσώπων, δεν προβλέπει τη δυνατότητα του πτωχευτικού δικαστηρίου να διατάξει προσωρινά μέτρα για τη διευθέτηση της κατάστασης του πτωχεύσαντος έως την έκδοση απόφασης περατώνουσας την εξέταση του καταχρηστικού

χαρακτήρα των ρητρών σύμβασης δανείου από την οποία απορρέει απαίτηση περιλαμβανόμενη στον κατάλογο απαιτήσεων που έχει εγκριθεί από άλλη δικαστική αρχή, η οποία δεν έχει εξετάσει τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών της σύμβασης.

Επί των δικαστικών εξόδων

73 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) **Το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικότητας,**

   έχουν την έννοια ότι:

   αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι, στο πλαίσιο πτωχευτικής διαδικασίας φυσικών προσώπων, μετά την έγκριση του καταλόγου των απαιτήσεων από δικαστική αρχή, η οποία δεν εξέτασε τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών της οικείας σύμβασης, και μετά την κίνηση της διαδικασίας ενώπιον του πτωχευτικού δικαστηρίου, το πτωχευτικό δικαστήριο δεσμεύεται από τον ως άνω κατάλογο, με αποτέλεσμα να μην έχει τη δυνατότητα να εκτιμήσει τον καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών σύμβασης δανείου στην οποία στηρίζεται απαίτηση περιλαμβανόμενη στον κατάλογο των απαιτήσεων ούτε να τροποποιήσει τον κατάλογο αυτόν, αλλά οφείλει να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει το ζήτημα του ενδεχομένως καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών αυτών στην κρίση της ως άνω δικαστικής αρχής.

2) **Το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικότητας,**

   έχουν την έννοια ότι:

   αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία, στο πλαίσιο πτωχευτικής διαδικασίας φυσικών προσώπων, δεν προβλέπει τη δυνατότητα του πτωχευτικού δικαστηρίου να διατάξει προσωρινά μέτρα για τη διευθέτηση της κατάστασης του πτωχεύσαντος έως την έκδοση απόφασης περατώνουσας την εξέταση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών σύμβασης δανείου από την οποία απορρέει απαίτηση περιλαμβανόμενη στον κατάλογο απαιτήσεων που έχει εγκριθεί από άλλη δικαστική αρχή, η οποία δεν έχει εξετάσει τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα των ρητρών της σύμβασης.

(υπογραφές)